

Atenci so se močno kesali nad smertjo blazega modrijana. Njegove sodnike so iz dežele spodili, in kar v življenji ni dosegel, dosegel je po njegovi smerti, povsod so spoznali njegove zasluge in njegovo modrost, in postavili mu podobo iz bronu. Njegovi učenci, dasiravno med sabo v mislih različni, vendar v ljubezni do učenika zedinjeni so močno obžalovali njegovo zgubo, in dolgo se je ohranil spomin moža, kterega je delfiški orakel sam naj modrejšega imenoval, dasiravno jo modri večkrat sam od sebe pripovedoval, da le to vé, da ničesar ne vé.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXVII.

U. Karkoli sva doslej govorila, sva govorila hoté si olikatí slovensko pisavo; vendar ne vem prav, kako se lika glagol hoteti — hočem.

T. Hotéti ima nepravilno in nepopolno sprego (Janežič §. 225); nepravilno, ker se ne ravna po nobeni gotovi versti ter ima na pósodo nekaj iz I., nekaj iz III., in nekđaj je jemal celo iz V. Pri vsem tem ima skorej prepolno sprego, ker ima v istem naklonu mnogo oblik p. hočem, očem, hčem, čem, ču-čo, hočejo in hoté, hotel, htel in tel i. t. d. Ne vem zakaj bi ne imel I. tvorno — preteklega deležnika hotév-ši v slovenskem, ker ga ima tudi v družih slovanskih jezikih n. pr. čes. chtěv, hrov.-serb. hotěv, kakor imevši.

U. Ali se sme djati v viši pisavi čem, čes, če, ker pravi Janežič v opombi 1): Nekteri Slovenci govoré v sedanjiku očem ali po odpahnjem korenem zlogu: čem, čes, če-čejo, n. pr. Če bom živel, očem še ktere nore med ljudi dati. Vodn. — Al hočeš kaj počakati, al češ se precej mahati? N. ps.

T. V viši in naj viši pisavi smeš rabiti ono obliko, ker a) ti je Vodnik v tem že vodnik z drugimi pisatelji jugoslovanskimi vred, ker b) je vterjena sploh v govorjenji, in ker c) je po nji govor dostikrat krajši pa krepkejši. Kako krepko p. poje Vodnik:

Ako li èè,

Je bil Estrajh in bo za vsè.

Zdaj bramboveci zaukajte.

Bit èè, bit èè

Estrajh za vsè.

U. Ako pa neče in noče, ne hče ali nehče, in ne hoče?

T. 2) *Z* nikavnico ne se staplja hočem v besedo: nočem, nočeš, noče ali nečem, nečeš, neče i. t. d., ki ima v 3. množni osebi: nočejo, nečejo, ne hoté, neté ali noté (cf. I. Jezičn. 37.). — Samo v tej besedi *h* Slovenci skoraj sploh ne izrekujemo po običaji Serbov, ter pravimo očem ali čem, češ, če, pretekl. ôtel, ôtla ali tel, tla i. t. d. V sedanjem se čuje po gornjem Koroškem *čo*, kakor tudi ne mô n. ne morem (Jarnik), in Hrovat pravi *ču*, *češ*, *če* kar mu veljá tudi za prihodnji čas, kakor v stsl., in celó v nsl. namesti *b o d e m*.

U. Povem ti, da mi oblike očem (cf. ôčem, óčem in očém), hčem, otel — otla, htel — htela celo nič niso všeč, dasi poslednjo pišejo nekteri Slovani; raji že imam oblike hotel, hotla-o iz I. verste n. hotela-o iz III., in v dostavi zahtévati, zahtéva, n. zahotéva; v sedanjeku pa berem naj raji hočem, hočeš, hoče ali pa čem, češ, če, in veselí me, da so se krajše oblike sedaj Slovenci poprijeli tudi v pisanji. Kaj pa tisti *češ* pomeni, ki nam je velikrat v rabo.

T. *Češ* iz *hočeš* kaže v moji besedi misel ali govorico koga družega, kakor je pisal o tem Šolar: „Will man überhaupt einen Grund nicht als seine eigene Behauptung, sondern als Gedanken oder Angabe dessen, von welchem gesprochen wird, anführen, so leitet man ihn mit *češ* ein z. B.: Ko je bil konja zapil, je pa še na voz jel piti, *češ*, saj zdaj mi ga tako več ni treba. Ko se je iz strehe pokadilo, je pa čuvaj na gradu ustrelil, *češ*, da bo ljudi vkup spravil, dokler je ogenj še majhen (*ως*; beim Grundangebenden Particip).“

U. In hoteti kaj pomeni, kaj prav zaznamoja?

T. V stsl. hotéti, časi pa redko h'téti je velle, v hrov. serb. volo, amo, hoče se opus est, šta se hoče sl. kaj se će ali kaj se hoče (was ist zu thun). Hoče se mi (ich habe Lust), noče se mi; čes. chce se mi jíst, spat (mich hungert, schläfert); hoté sponte, nedavno sem bral hotoma (ne po nevednosti, ampak hotoma), hotimice consulto, hotenije voluntas; potlej pa hot' f. desiderium, hotiv libidinosus, lascivus (hotliv,

hočliv), hotnik-nica, kar pohot-i f. libido, cupido, pohotnik-nica, pohotna misel, strast i. t. d. v nespodobnem pomenu.

XXVIII.

U. Hteti se mi noče pisati nam. hoteti tudi za to, da ne bi mislil si kdo hiteti, in ker si djal, naj varujem, da me kdo ne prehití, ker sedanji svet je hiter — torej mi povej, kaj zaznamnja hiter, in kako naj mi rabi hiteti, prehiteti.

T. Hiter je stsl. hytr' τεχνικός artificialis, studiosus, prudens, in hytrost' je ars, peritia, hytriti callidum esse, od tod hitrica, hitrec, hitrostrnik prudens, artifex, enako v serbskem in ruskem. Gornji Serbi imajo khetry citus lit. kíttras.

U. V tem poslednjem smislu je v nsl. hiter, hitrost, hitrica, hitrina (Eile, eilig, eilfertig), hiteti, prihiteti-evati, (eilen, um geschwinder fertig zu werden). Hiti, pa se ne prehiti festina lente (Eile mit Weile, ne prenagli se; kdor po časi hodi, pred domu pride). Zdaj vem, zakaj pravi Nestor, da sta bila Konstantin (Ciril) in Metod „hytra dva syna“, ker hiter je uméten, hitrost umetnost.

T. Najprej v dobrem (dexter, prudens, γνωστικός, σοφιστικός), po tem v zvitem pomenu (callidus); čes. chytřetis chlau werden, chytřiti schlau machen, chytrost' vojenska Kriegslist, chytroba ein Kniff, chytrovati klügeln, listig handeln.

U. Hiteti festinare — kaj se reče? Ali ni tudi hititi, prehititi?

T. Stsl. hytiti je rapere,prehendere, kakor tudi hytati p. mi je uhitil, uhital t. j. siloma unesel, vzal, pobral. Še sedaj pravijo naši pastirji: ovce rade uhitajo t. j. ubegajo. — Ali bi se dalo razločiti hiteti (eilen) in hititi (eilen machen), ne vem. Res so glagoli III. verste sploh neprehajavnega pomena, srednje mere; vendar se ločijo tako zvaní predmetni neprehajavniki i. t. d.

U. Sestra je brata preživela (überlebt, mimo preživela ernährt); velika sreča nas je doletela; celo noč sem prebdéla; sosedov sin je našega prehitel t. j. prekosil, posekal, prespel itd.

T. V serbskem je hititi — hiteti in hitjeti festino; hitati 1) bacati ali metati, 2) hiteti ali leteti festinare, 3) prehendō (cf. hvatati, hvatiti, hvanûti, pa tudi švatati, slatati, slatati); hitar velox, hitan urgens (pressant), hitnja festinatio, in ker hitnja ni pridna, ima Serbljanin prislovico: hitnja je djavolski posao (posel).

T. Posel je iz poslati, in to iz poslati, od tod sel stsl. s' l' legatus, apostolus, nuncius, obses, s'lati mittere, pos'lati po kogo arcessere. Gre kot sel (Eilbote) je v pregovoru po Kranjskem še navadno. Sicer se pravi sedaj sploh poslanec, poslanik. Selstvo je v nsl. rabil še Truber „prinese selstvo“ (Botschaft), selstvovati legatione fungi.

U. Posel je pri nas hlapec ali dekla, posli pa družina; vendar v nsl. pisarijo zdaj mnogokrat posel v drugačnem pomenu.

T. Pos' l' ali posel stsl. 1) locum tenens, legatus, minister, 2) legatio, ministerium, negotium, in tako tudi v nsl. sel Bote, posel Dienstbote, po Štajarskem tudi Geschäft, in poslovati servire sich beschäftigen; posel tvoriti; hrov. posalao, čes. poselnice, nserb. rus. posol.

U. „Kdor dobro sluje, lahko in vspešno posluje“ — je za vsacega človeka pomenljiv pregovor. Od kod ima Marko legatus slapot in legatio slapotstvo, ne vem; pa vsaj ne iz slati in pot?

T. Že Kopitar se posmehuje tej besedi, ter meni, da jo je Marko sam skoval. Jarnik pa piše: slapot Abgesandter Vgl. im Mittelalter die Walpotones.

U. Pa ne, da bi bili ti naši nekdanji valpotje — vavpeti, ki so tiraje tlačane sim ter tje vpili nad njimi.

T. „Vavpet quidam deductum vult ab upyem (vpijem), clamo; quia laborantibus angariam continuo inclamat, et ad laborandum perurget“, — piše Marko sam. In Miklosič primerja stsl. v'piti z goth. vop, vopjan clamare, vendar tudi z našim péti, in cf. rus. vopiti — vopijati, hrov. serb. zavapiti, vapiti, upiti i. t. d. In morebiti so vavpeti naši Šraji — Širaji, kateri so svoje čisto slovensko ime poznej poptujili in popačili v Schrey!

U. Kako pač to razlagaš? „To je pa vendar preveč, in kar viditi ne morem, da nekteri pišejo Šraj nam. Schrey“, mi je nedavno serdito opomnil neki gospod Simtertje.

T. Razlagati je to ime iz s'rajati — širojati, in to iz IV. verste širojiti, kar se pravi 1) piliti žago, širiti ali iztegovati ji zobe (die Zähne der Säge ausbreiten), in 2) govoriti (reden); in v tem pomenu je kej navadna ta beseda po

južnem in zapadnem Slovenskem: Sva širajala (šrajala) t. j. govorila, menila sva se, ne ravno vpila; pridi k meni drevi, bova malo širajala i. t. d. Pisati se ima prav za prav širajati, širajar, širaj, šraj pa je kakor vsok n. visok, srov n. sirov, scer n. sicer i. t. d. (cf. Šraj, Šrajka, Šrajar pa Schrey, Schreyer)!

Kaj si učitelja dopisujeta.

Nikar ne zameri, da nisem na Tvoje poslednje pismo tako hitro odgovoril, kakor si znabiti pričakoval; le pomisli, kako dolgo sem jaz čakal Tvojega pisma!

Da, čudne reči mi pišeš v svojem poslednjem listu. Tožiš mi, da vaši otroci le zavoljo keršanskega nauka hodijo v šolo za druge šolske predmete se pa ničesar ne zmenijo; tudi pripoveduješ, da je šola v Ravnodolu poprej lepo napredovala, sedaj pa hira. Poslednjič pristaviš, da so tega krivi duhovski in deželski predniki šol. Mogoče! — mogoče pa tudi, da mi nisi povedal vseh okolnost, ktere to reč vzrokujejo; ako se okolnosti spremené, se spremeni tudi djanje.

Ko bi se vse na tanko spolnovalo, kar ukazuje slavna vlada in preč. škofijstvo naroča zastran šol, bi bile gotovo vse šole v naj boljšem stanu. Koliko dobrih, resnično koristnih ukazov ostane na popirji, ker nikogar ni, da bi jim vdihnil življenje! koliko se pa tudi spolnuje, kar nasvetova preč. škofijstvo! Prijatelj Istinovič mi je pravil, da šolski predstojnik v njegovi fari šolske ukaze z nejevoljo odbacne, rekoč: „Kaj to mene briga“, ter jih še prebrati noče. Neprijatelji šol iz med učenihi stanov tedaj iz vradniškega ali duhovskega stanu so ali iz samopašnosti in vnemarnosti. Prav podobni so tistim porednim fantalinom v moji šoli, kedar jih namreč dobro okregam in ozmerjam zavoljo njih lenobe in zanikernosti, molčé, kakor da bi jim jezik zmerznil, odhajaje pa se posmehujejo, rekoč: „No, dobre smo slišali, sedaj bo pa že en čas mir, dokler se zopet učeniku ne bo zljubilo nas ozmerjati“. Ravno tako delajo nekteri gospodje bodi si svetni ali duhovni, kedar jih njih predniki kaj bolj terdo poprimejo: „Pa še ta sitna šola, kakor da bi mi družega posla ne imeli, kakor poslušati, kaj nam siten učiteljček zmirom čveka, naj p. . . vzame njega in njegovo šolo. Pa že sopen ukaz od deželne vlade. Pa saj se ne mudí, bom že; učitelj naj pa poterpi, vesel naj bo, da ga